

oko raznih organa: do polemike i do javne sablazni. Mora naša katolička štampa ostati što više idejno kompaktna i jedinstvena i svijesno se čuvati ekstremnih teza i formulacija. Moramo se svi u praksi držati crkvene, papinske linije, pa makar s nekim niansiranjem u okviru kršćanske slobode. I moramo biti dovoljno široki, tolerantni, razboriti i ponizni da ne izazovemo olako jedni druge. A pogotovu da ne pokušavamo jedni druge majorizirati, nadglasavati, izolirati, proskribirati i gutati. Bolje će biti, da što više ostajemo na terenu općepriznatoga, nego puno tretirati »originalne« i delikatne »nove« ideje, osobito u časopisima i glasilima, namijenjenima široj vjerničkoj publici. Ni s informacijama o raznim problematičnim — a često i neprovjerenim — novostima, senzacijama, aferama iz zapadnoga katoličkog svijeta ne treba da se nekritički istrčavamo. Osjećaj odgovornosti i mjere treba da u katoličkoj štampi uvijek dolazi pred »informativnost« i žurnalističke »bombe«. I tu bi diskretna intervencija nacionalnog Odbora za štampu, a pod razboritom i prosvijetljenom vigilancijom viših crkvenih vlasti i autoriteta, bila uvijek na mjestu.

Pred meritornim odlukama

Eto nekoliko misli i o temi naše nove katoličke štampe u stvaranju! Samo kao jedan prilog i mišljenje. Ima ih sigurno još. Problem je to i odviše važan i odviše kompleksan, da ga mnogi od nas ne osjećaju. I da o njemu ne misle. I da nemaju u vezi s njim planova i kombinacija svake vrste.

Treba naći načina da se sve to pribere, promisli, preventilira i ocijeni. U raznim forumima i na raznim »niveau«-ima. I autoritativnima! Sve nas na to pozitivno obvezuje i nedavni II. Vatikanski sabor u svome Dekretu »de instrumentis communicationis socialis« (»Inter mirifica«, c. II, n. 21). Valja mu udovoljiti!

Dr Č. Č.

OBNOVIMO NAŠU CELEBRACIJU!

Nakon što je snažni val liturgijske obnove zahvatio cijeli svijet i mi u našoj zemlji posvuda osjećamo buđenje novog proljeća u liturgijskom životu kršćana. Nakon objavljivanja Liturgijske Konstitucije II Vatikanskog Sabora (dalje u tekstu LK) i Upute za ispravno provođenje Kon-

stitucije koja je stupila na snagu 7. III 1965. širom naše domovine postignuti su lijepi uspjesi u liturgijskom osvješćivanju svećenika i vjernika.

Dok s jedne strane s radošću promatramo kako taj proces liturgijskog osvješćivanja sve više napreduje u širinu i dubinu, s druge smo strane, bar ponegdje, svjedoci da među klerom donekle stagnira oduševljenje za dublje intelektualno i duhovno suživljavanje s liturgijom. Tako npr. vidimo da je spom. »Uputa« širokim krugovima ostala strana i nepoznata iako je izdana da »se skrbno vrši od dana 7. ožujka 1965«, kako sama određuje.

Ovaj bi članak želio braći svećenicima ukazati na jedno još neosvojeno područje koje stoji pred nama, a nama je moguće i treba da ga već sada, dok očekujemo nove korake crkvenih vlasti u liturgijskoj reformi, zahvatimo i osvojimo. Već sada, odmah! Vrijeme inače radi protiv nas. Nemamo što čekati. Treba naime da mi usvojimo novi stil celebracije.

Kako celebriramo?

Nakon 7. ožujka 1965. proveli smo uglavnom u djelo vanjske izmjene u obredu Mise i dijeljenja sakramenata. Pažljivim proučavanjem »Upute« naučit ćemo još mnogo toga za našu praksu. No ovaj članak želi skrenuti našu pažnju *na stil kojim obavljamo bogoslužje*. A u vezi s time naša se praksa nije mnogo izmijenila poslije 7. III 1965: misimo i dijelimo sakramente u stilu koji smo nekada poprimali. Međutim, obnovljena liturgija, liturgija svima shvatljiva na narodnom jeziku, traži od nas da iz temelja preispitamo našu praksu. Tko od nas nije bio u duši iritiran dok smo promatrali nekog celebranta kako obavlja bogoslužje na svoj »originalni« način? Često slušamo o silno velikoj pastoralnoj važnosti liturgije za naše vjernike i nas, ali na naše konkretne vjernike djeluje *naša konkretna liturgija*, koju obavljamo, a ne neka apstraktna koja je u knjigama predviđena i opisana. A da naša »konkretna liturgija«, naša celebracija, postane pastoralno-katehetski duboko djelotvorna, ona od nas traži novi stil celebracije.

Što je liturgija?

»S pravom se liturgija smatra kao vršenje Kristove svećeničke službe, koja pomoću vidljivih znakova očituje i... ostvaruje čovjekovo posvećenje, a time Kristovo otaj-

stveno Tijelo, naime Glava i njegovi udovi, vrši cjelokupno javno bogoslužje.«

»Stoga je svaki liturgijski čin, koliko je djelo Krista svećenika i njegova Tijela, koje je Crkva, u najpotpunijem smislu svet čin...« (LK 7).

»Zemaljskom liturgijom sudjelujemo u predokusu kod one nebeske liturgije, koja se slavi u svetom gradu Jeruzalemu...« (LK 8).

»Mi znamo da sveta liturgija ne iscrpljuje svu djelatnost Crkve (LK 9), ali je ona ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno je izvor iz kojega proističe sva njezina snaga« (LK 10).

Dok obavljamo sveto bogoslužje — služeći Misu, dijeleći sakramente itd. — mi nastavljamo spasiteljsko djelovanje Kristovo. On je naime djelo ljudskog otkupljenja izveo naročito pashalnim otajstvom muke, uskrsnuća i uzašašća (LK 5), a sada se među nama to djelo spasenja izvršuje misnom žrtvom i sakramentima (LK 6). U bogoslužju mi djelujemo u Kristovo ime, ili bolje, Krist preko nas dalje djeluje.

Kada se u zajednici s braćom sastajemo u njegovo ime, On je među nama (Mt 18, 20). Prisutan je među nama u svojoj riječi, jer kad se čita Sveto Pismo govori on. Prisutan je među nama u Euharistijskoj žrtvi i svojom moći prisutan je u sakramentima (LK 7). Dok govorimo ili djelujemo u liturgiji, oruđe smo Kristovo.

Bitno sastavno tkivo sv. liturgije jesu riječi i obredi koje liturgijski akteri govore i vrše. Želimo stoga najprije našu pažnju zaustaviti na svetim riječima koje u ime Kristovo govorimo, a zatim ćemo govoriti o obredima.

Govorimo u ime Kristovo

Kad je došlo vrijeme da se misterij Kristov koji »je od vijeka sakriven u Bogu« objavi ljudima, Bog je svoju spasiteljsku objavu ljudima priopćio najprije riječima i znacima. Kroz duga stoljeća Staroga zavjeta objava se je Božja »utjelovljavala« u ljudski govor da bude ljudima svjetlo i putokaz prema spasenju. A kad je Bog, koji je nekoć »u mnogo navrata i na mnogo načina govorio ocima po prorocima« najzad »u ove dane progovorio nama po Sinu« ta je objava zasjala u riječima i djelima Kristovim.

Liturgijska je riječ, koju mi izgovaramo, baštinila svu uzvišenost i dostojanstvo objavljene riječi, riječi izišle iz ustiju Božjih.

Liturgijska riječ ne samo da spasenje navješta, nego po moći Kristovoj ona to spasenje i ostvaruje kad po sakramentima postaje prenositeljicom božanskog života ljudima.

O riječi Božjoj u liturgiji mogli smo nedavno čitati kratki no pregnantni članak R. Falsinija u »Svescima« (1967, 1, str. 78—79). Budući da nam nije moguće ovamo prenositi bogatstvo njegova sadržaja, bit će vrlo korisno da ga tamo u cjelini temeljito proučimo: poučit će nas o dostojanstvu Božje riječi, o čitanju i lektoru, o molitvi i načinu moljenja. Mi se ovdje ograničujemo na nekoliko praktičnih opaski.

Kakav govor traži liturgija

Kardinal Lercaro u opširnom članku (*Rivista di pastorale liturgica*, 1965, 13, str. 526 s.) daje ove praktične smjernice: »Naša će prva pažnja biti prikladno usmjerena i na vanjsko dostojanstvo knjige koja sadrži Božju ili uopće liturgijsku riječ; Crkva se je naime neprekidno trudila da svetoj knjizi, posebno Evandelistaru, dadne ne samo dostojanstven, nego svečan, sjajan i bogat izgled; pogledajmo u mislima minijaturama iskićene stranice kodeksa i dragocjene biserjem posute korice Evandelistara...«

Kardinal nastavlja: »Ovi vanjski oblici navode nas odmah da mislimo s kakvom velikom dostojanstvenošću Božanska riječ treba da se navješta. Najprije kod čitanja...« I navodi kao pravu sablazan onu tako čestu žurbu koja kao da je kod čitanja liturgijskih tekstova postala pravilom. Spominje kako su poneki priručnici, da bi stali na put pretjeranoj žurbi, naivno pokušali u minutama odrediti vrijeme »ab amictu ad amictum«, dok jedini kriterij koji se kod liturgijskog čitanja smije usvojiti jest: čitanje neka tekst tako oživljuje i tumači da ga slušatelji lako shvate.

Nakon što je liturgija II Vatikanskog sabora širom otvorila vrata živom narodnom jeziku, vjerojatno smo već svi shvatili da je prošlo vrijeme kada su se na nerazumljivu jeziku mogli gundati nerazumljivi tekstovi... »Dok smo celebrirali latinski, mogli smo zamuckivati. krivo na-

glašavati, pokoji slog previdjeti i da se nitko nije osjećao pogođenim. Sada nije dosta isticati da Misa postiže učinak *ex opere operato*. Traži se i *opus operantis*...» (M. Zovkić, Vjesnik Đ. b. 1967, 4, str. 74.) Dok danas liturgijski službenik čita, moli, ili pjeva mora ga ispuniti dužno poštovanje prema Božjoj riječi i ujedno osjećaj odgovornosti pred skupljenim vjernicima, tako da bude osiguran ispravan, lijep i dostojanstven izgovor. »Lektor će nastojati da ostvari kako bi vjernici osjetili prisutnost Božju u njegovoj riječi, koju lektor proglašuje s vjerom, s ozbiljnošću, vjernošću autentičnom tekstu, svečanim tonom ali bez emfaze« (Falsini, s. 78).

U pozdravima i pozivima koje celebrant upućuje zajednici vjernika (*Gospodin s vama, Pomolimo se*...) a tako i kod molitava treba da se osjeti živo i toplo srce onoga koji stoji na čelu zajednice vjernika i moli u njihovo ime (LK 33). Glas mora biti čist od mrtvila, bezbojnosti ili pjevuljenja, tako da plemenita izražajnost i sakralna ozbiljnost svetih riječi zahvati duše prisutnih. U molitvi celebrant pred vjernicima govori živome Bogu. Obred Mise ne predviđa bez razloga »neku pauzu« između celebrantova »*Pomolimo se*« i same molitve (br. 32). Očita je želja da se predusretne monotonija i da se molitva oživi. Kod molitve »ne radi se o recitaciji hladnoj i bezličnoj. Svećenik mora osjećati u svojoj duši svu zabrinutost i muku zajednice, dati duboko religiozan ritam molitvi... Radi se o pravoj glasnoj recitaciji, dostojanstvenoj, polaganoj, razgovjetnoj, svečanoj...« (Falsini, s. 79).

Naši će vjernici uskoro osjetiti kakvu čudesnu i neodoljivo privlačnu snagu kriju u sebi liturgijski tekstovi, samo ako ih mi oživimo i dostojno proglašujemo.

Melodija, »umile ancilla« liturgije (Pijo X), može lijepo tumačiti i prikladno oživljavati mnoge liturgijske tekstove (v. članak H. Huckea u »Svescima« 1967, 2). No duh liturgije nije sklon velikoj kićenosti niti ikakvoj teatralnosti: melodija treba da služi oživljavanju teksta, a ne muzičkoj ekshibiciji pjevača. Brojni dijelovi u liturgiji traže da budu pjevani, i tek tada dobivaju svoj puni svečani značaj. Ako se čitani tekstovi usporede s pjevanima, pjevani se dijelovi mnogo bolje pamte i ujedno dublje zahvaćaju duše.

Što praktično poduzeti?

Da bi iz sv. liturgije nestala neka bijedna pjevanja, često deformirana najčudnijim zvukovima i »originalnim« modulacijama bilo bi potrebno da u duhu bratstva i poniznosti u krugu subraće, na dekanatskim ili drugim sastancima potražimo sretna rješenja.

Iza kako smo spoznali neusporedivo dostojanstvo »službe riječi« na nama je dužnost da ostvarimo reformu naših uhodanih navika. Kad nas je Crkva službeno ovlastila da svijetu objavljujemo riječ spasenja i da predmolimo među Božjim narodom, ona s pravom očekuje da ćemo sv. liturgijsku riječ puni strahopoštovanja i dostojanstva iznositi pred ljude. Radio-spikeri i glumci mogu nam biti poticaj i uzor kako ćemo svoju riječ oplemeniti i onda dostojno staviti u službu Najsvetijemu.

»Dužnost poštovanja i u isto vrijeme korisnost pripovijestavanja riječi koju je djeci Božjoj upravio njihov Otac zahtijeva da se za naše čitače i svećenike uvede studij ispravnog izgovora i prikladne dikcije, da bi sveto čitanje imalo svoje dostojanstvo.« Ove riječi kardinala Lercara ne smiju ostati bez odjeka kod nas.

Obredi u liturgiji

Nije moguće da ovaj članak dublje zađe u teologiju biblijskog »znaka« koji je u planu Božje objave predstavljao most između Boga i čovjeka.

Tokom cijeloga Starog zavjeta Bog je izabranom narodu govorio u »znakovima«, a ti »znakovi« koji su sadržavali Božju objavu bili su i riječi, i predmeti, i događaji. Sjetimo se vazmenog janjeta kod oslobođenja Izraelaca iz Egipta: u svim onim obredima i događajima Krist Spasitelj je jasnije objavljen nego u bilo kojim riječima.

Kada je Krist došao među ljude on nije samo govorio, nego je i djelovao, i to je djelovanje bilo objaviteljsko. Objava je za nas simoraštvo Betlehemske štale, bijeg u Egipat, Isusov radnički život u Nazaretu. A kad je započeo javno djelovanje, svoja je čudesna djela popratio ne samo riječima, nego i objavnim kretnjama: postavlja prste u uši gluhonijemoga, slijepcu od rođenja maže uši blatom, dotiče tijelo gubavca... Tako za vrijeme cijelog Spasiteljeva života vanjski znakovi govore ljudima.

Crkva će na sličan način nastaviti u svom bogoslužju spasiteljsko djelovanje Kristovo preko riječi i kretnji, navještajući riječ Božju i prenoseći Božanski život ljudima. Apostoli će vjerno nasljedovati Gospodina koji je blagoslovio, prelomio kruh i pružio im ga. Poslušat će ga kad im naredi da lome kruh, blagoslivaju kalež, da krste one koji povjeruju, da mažu bolesnike . . .

Ostajući posve vjerna duhu Pisma Crkva je kasnije kao po sebi shvatljivo uvela u liturgiju znakove koji odgovaraju duhovnim potrebama vjernika: poklecanje, znak križa, sjedenje i ustajanje, uzdizanje ruku itd. Svim tim vanjskim kretnjama Crkva želi zajednički izraziti svoju vjernost Bogu.

Katehetska važnost obreda

Kao što se čovjek izražava cijelim svojim bićem — od izraza lica, kretnje ruku, držanja tijela, sve do načina hodanja i odijevanja — tako i bogoslužje koje mi kao službenici Crkve obavljamo mora izvana svakom našom kretnjom objavljevati uzvišenost nadnaravnih tajni koje se među nama zbivaju. Na liturgijskom službeniku ništa nije bez važnosti: izraz lica, pogled, držanje tijela, kretnje ruku i način hodanja — sve to mora govoriti. Kako će duboko na skupljene vjernike djelovati naš mir, naša pažnja, ozbiljnost i dostojanstvo naših riječi i kretnji kod navještanja i molitava!

Da obavljanje liturgijskog čina bude ne samo valjano nego i edifikantno, liturgijski će se službenik pobrinuti da najprije dobro upozna obrede koje je Crkva propisala. On neće potcjenjivati rubrike koje predstavljaju pozitivni crkveni zakon, pa stoga — bile one »praeceptivae« ili »directivae« — obvezuju u savjesti. Naprotiv, baš je vjernost rubrikama (koje u naše dane postaju sve jednostavnije i ljepše) prvi uvjet za lijepu i plodonosnu celebraciju.

Ipak samom vjernošću rubrikama nismo još osigurali potpunu katehetsku uspješnost i edifikantnost sv. obreda. Možda smo naučili i točne ceremonije no bez pravoga liturgijskog života i duha, bez liturgijske unkcije. Prije moljenja brevira bila je donedavna obavezatna molitva da »digne, attente ac devote« recitiramo. Crkva i danas od nas očekuje da svaki liturgijski čin obavimo »digne, attente ac

devote«. Ne smije nam se desiti da se u sv. obredima tako »udomaćimo«, kao da nam je vjera zaspala, te u celebraciji ne opažamo uzvišenosti čina koje obavljamo.

Kako su puni dubokog sadržaja naoko jednostavni liturgijski obredi lijepo nam pokazuje Dr O. Šagi-Bunić (Katehist 1964, 2—3). Jednostavna misnikova kretnja kojom pokazuje Hostiju iznad ciborija uz riječi »Tijelo Kristovo« u svojoj jednostavnosti puna je sadržaja. A po odgovoru »Amen« vjernik se u Misi jače aktivira, ispovijeda vjeru u euharistijsku tajnu i cijelim bićem sebe predaje u službu Isusu. »Rekavši *amen* vjernik se izjasnio pripravnim, spremnim i podobnim da Tajnu primi, on je dao jamstvo da mu se Svetinja, dapače sam Sveti, može povjeriti. Vjernik se time, dakle, angažira, on preuzima odgovornost, on tvrdi *tu sam, on zasvjedočava vjerujem, shvaćam, prihvaćam, hoću, hitim, izvršujem, amen, amen!* Ako ne kaže amen, svećenik mu ne smije dati Tajnu...«

Kao što ovaj mali obred, tako će budnom srcu i drugi liturgijski obredi otkriti svoja bogatstva i ljepote.

Koliko već sama ozbiljnost i dostojanstvenost hodanja misnih službenika dok pristupaju oltaru može vjernike pobuditi na sabranost i strahopoštovanje pred svetinjom misne žrtve koja će se na oltaru prikazati — to sam osobno doživio prigodom svog boravka po raznim mjestima u Njemačkoj. (U našim crkvama imamo rijetko gdje prigode takva što doživjeti.)

Misnikov poljubac oltaru treba da odrazi ljubav Crkve prema Nebeskom Zaručniku oko kojega se je ona okupila da zajedno prikažu njegovu i njenu žrtvu.

Ozbiljnost držanja i kretnji misnikovih osvojiti će vjernike kad ih najprije pozdravi (»Gospodin s vama«) zatim pozove na molitvu i, nakon kratke stanke, izrazi molbe Nebeskom Ocu. Bez žurbe, s dostojanstvenim mirom.

Kada misnik sa službenicima, ili još ljepše, đakon s asistencijom, uz svijeće i tamjan pristupa ambonu noseći Evandelistar da Božjoj djeci objavi riječ njihova Oca — već će uzvišenost obreda dirnuti duše i pobuditi ih na pažljivo slušanje.

Slično dostojanstvo treba da se odrazi u prikaznoj i prečesnoj procesiji.

Kad se približimo misnoj »svetinji nad svetinjama«, pretvorbi, pazit ćemo da podizanje svetih prilika zahtijeva malu stanku — to je naime pokazivanje — dok poklecanje ne treba otežati.

Dok obavljamo obred tzv. »malog podizanja« na oltaru okrenutom prema narodu bit ćemo svjesni uzvišenosti toga časa: Ocu na slavu prikazujemo žrtvovano neokaljano Janje, sav ga Božji narod promatra, dok mi izgovaramo veličanstvene riječi doksologije, riječi svemirskih dimenzija, jer po Kristu, s Kristom i u Kristu sav svemir, sav ljudski rod, sva Crkva slavi beskrajno Božje veličanstvo. Koliko dostojanstvo zahtijeva taj obred!

I u dirljivim obredima koji slijede — lomljenju kruha, poljupcu mira, dijeljenju svete Hrane — naše će držanje svima objavljivati uzvišenost nedohvatljive Tajne.

Nikad nećemo dovoljno naglasiti važnost naših kretnji u liturgiji. One moraju katehetskom zornošću, jednostavnom i skladnom svečanošću svim vjernicima približiti nebeska otajstva.

Odgoj suradnika

Služitelj liturgije osobito poslije Koncila nije samo celebrant: »liturgijski čini nisu privatni, nego bogoslužje Crkve. Stoga ti čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve...« (LK 26).

Misnik stoji na čelu zajednice vjernika, a zajedno s njime prikazuju Misu i službenici i svi vjernici. Nije stoga dovoljno misliti na vlastito celebriranje, nego proširiti svoju brigu i na suradnike.

Ministranti su najbliži pomoćnici. Često su križ svećenika, ponegdje ih nije lako naći. Ali općenito moramo priznati da suviše malo brige ulažemo u njihov odgoj. Isto vrijedi i za čitače. Tražeći i odgajajući suradnike morali bismo i ovdje izaći iz onog »infantilizma« koji pogoduje kritici da je crkva samo za žene i djecu! Odgajajmo suradnike među mladićima, pa i među muževima! No tkogod oni bili, na dušobrižniku će biti skrb za njihovu formaciju, da oni »svoju ulogu vrše tako iskrenom pobožnošću i urednošću kakva pristoji tako važnoj službi i kakvu Božji puk od njih s pravom traži« (LK 29).

Vjernici okupljeni oko oltara nisu stranci, nego sveti puk koji treba da djelatno sudjeluje u bogoslužju (LK 26—30). No ne može biti govora o djelatnom sudjelovanju, ako

to vjernici ne pokazuju zajedničkim kretnjama i stavovima tijela. Vrijeme je da se jednom počnu liječiti rane koje je individualizam zadao našem duhovnom životu. Liturgija zahtijeva jedinstvo u kretnjama i stavovima tijela, kao i u pjevanju (LK 30).

Kao što se u obitelji roditelji kroz duge godine muče odgajajući djecu do zrelosti, tako ćemo i mi svećenici svoju duhovnu obitelj, župu, ustrajno i neumorno odgajati za liturgiju.

Ljubav prema najsvetijoj svećeničkoj djelatnosti, liturgijskoj, sugerirat će nam da poduzmемо prikladne korake i za prilagođivanje naših crkava potrebama obnovljenog bogoslužja, gdje će po mogućnosti srce crkve biti oltar okrenut prema puku, u blizini istaknuto sjedište odakle misnik predsjeda liturgijskom skupu (v. SB 1966, 2, str. 146) i ambon. Obnovljena će celebracija tražiti i da se oslobodimo neukusnosti po crkvama: u namještaju, slikama, ruhu itd. — sve dakako u duhu liturgije i u skladu s crkvenim direktivama.

Zaključak

Ovom članku nije bila namjera tumačiti Misu i druge obrede, niti on može konkretno pokazati sve ono što bi trebalo usavršiti i popraviti. Želio je samo braći svećenicima skrenuti pažnju na jedan otvoren problem: na što moramo misliti da naša celebracija, naša liturgija in concreto bude stvarno ono što mora biti — vršenje Kristove svećeničke službe koja slavi Oca i posvećuje Crkvu. Suviše se često događa da među našim poslovima najmanje pažnje posvetimo onome što Crkva smatra najvažnijim — dostojnom obavljanju bogoslužja. »Biskupi i njihovi pomagači u svećeništvu neka sve više cijene cjelokupnu svoju dušobrižničku službu sređenu oko liturgije« (»Uputa« 8) — tako nam poručuje Crkva.

Dok radio-spikeri, glumci itd. brižljivom vježbom pripravlјaju svaki nastup, a i mi sami ulažemo mnogo truda za neki svečani ručak ili priredbu, liturgijske se funkcije — koje nisu gluma, nego božanska stvarnost! — nerijetko naprosto improviziraju! I one se moraju savjesno pripravititi! Bio bi znak neoprostive lakomislenosti i neozbilјnosti, ako ne bismo slavlјenju Božanskih misterija posvećivali svu svoju pažnju i ljubav.